

Ігор Бриндак



Вже із самої назви читачі, можливо, здогадалися, про що йтиметься у статті. Так, це буде розповідь про всім відоме чудо Святого Януарія, яке відбувається кожного року, точніше - тричі на рік, в італійському місті Неаполі. Про це, зрештою, вже неодноразово писалося на сторінках «Живої Води». Тоді, правда, ми обмежувалися стислою інформацією. Тепер, нарешті, настав час розповісти про це явище більш детально.

Про життя Святого Януарія (італійською - Сан Дженнаро) ми знаємо вкрай мало. Невідомим залишається рік його народження. Із імені можна зрозуміти, що майбутній святий народився у поганській родині, яка поклонялася давньоримському богові Янусу. Звідси й ім'я Януарій, тобто шанувальник Януса. Не маємо інформації й про те, як цей чоловік познайомився із християнством і як приєднався до Церкви. Але фактом є те, що, уже будучи християнином, він відзначився такою ревністю у вірі, що був з часом висвячений на єпископа міста Беневенто. Під час гонінь на християн за імператора Діоклетіана римська влада заарештувала Созія і Прокла - дияконів Януарія. Єпископ у різний спосіб намагався їх врятувати, однак згодом сам опинився під арештом і був засуджений до смертної кари. У часі страти Януарія сталося відразу кілька незвичних подій. Спочатку його мали спалити на вогнищі, але пішов дощ, який загасив вогонь. Пізніше на мученика випустили диких звірів, але вони стали лизати йому ноги. Тоді вирішили обезголовити Януарія, але кат, який замахнувся мечем, відразу осліп. Однак єпископ його зцілив, а пізніше сам добровільно підставив шию під меч. І тільки тоді йому змогли відрубати голову. Це сталося 305 року на території сучасного італійського міста Поццуолі неподалік Неаполя. Близько півтисячі людей, які спостерігали за такою незвичною стратою, пізніше стали християнами.

Для того, щоб християни не могли шанувати мощі Януарія, влада наказала закопати їх у невідомому місці. Але вірні все ж прийшли на місце страти і зібрали кров, яка стікала в ешафотний жолоб. Вдалося їм знайти й голову мученика, яка закотилася в кущі. Що стосується крові, то її зібрали у два скляні флакони, отвори яких замазали глиною. Пізніше, коли в Неаполі було побудовано катедральний собор Сан Дженнаро, туди перенесли голову і кров мученика.

Явище, яке іменується як чудо Святого Януарія, вперше було офіційно задокументоване

у 1389 році. Невідомо, чи воно відбувалося раніше. Але в цьому році його вже бачили усі мешканці Неаполя, що зібралися на площі перед катедральним собором. У чому ж полягає чудо? Усім нам доводилося бачити, як виглядає людська кров. І ми знаємо також, що спочатку вона є рідкою, а пізніше зсідається, утворюючи згустки. Власне, такі згустки і є у двох згаданих вище флаконах. Але тричі на рік в часі урочистої церемонії кров «оживає», тобто стає рідкою, іноді може булькати, збільшуватися в об'ємі, а іноді просто розріджується. Змінюються також і її відтінки: від темно-червоного до яскравого. Відбувається це чудо в такі дні: 19 вересня (день пам'яті Святого Януарія згідно з календарем латинського обряду), 16 грудня (день перенесення мощей святого) і субота перед першою неділею травня (коли через заступництво Януарія Неаполь був врятований від вулкану Везувій).

Цілому світові чудо святого Януарія стало відомим завдяки французькому письменнику Олександрю Дюма. Він дуже гарно описав його у своєму романі «Луїза Сан Феліче». Варто знати, що Дюма неодноразово бував у Неаполі й особисто спостерігав за цим незвичним явищем. Крім вище згаданого твору, він написав деякі власні роздуми стосовно згадуваного чуда, які ми наведемо нижче. Також у 1966 році італійський режисер Діано Різі зняв фільм «Операція "Святий Януарій"». У ньому, правда, мова йшла не стільки про саме чудо, а радше про невдалу спробу зловмисників пограбувати катедральний собор Сан Дженнаро.

Тепер - про заходи безпеки, які виключають можливість втручання сторонніх осіб у зберігання мощей та запобігають спробі втручання в чудо. Отож, як згадувалося вище, кров перебуває у двох флаконах. Один із них великий, а другий - малий. Отвори, замазані глиною, яка упродовж 1700 років перетворилася у камінь. Тому відкрити флакони, не розбивши скла, неможливо. Самі ж флакони є вставлені у мощівник, який має форму широкого залізного обруча. Дві відкриті сторони обруча засклені кришталевими віконцями, щоб люди могли бачити чудо. Для того, щоб дістатися до колб, потрібно або розбити віконця, або відігнути краї обруча, що, без сумніву, залишає сліди. Зберігається мощівник у відповідному сейфі катедрального собору. Сейф закривається на два замки. Ключ від одного має архієпископ, а від іншого - мер міста Неаполя. Таке зберігання - це традиція, яка існує упродовж багатьох століть. У дні, коли відбувається чудо, разом прибувають архієпископ і мер, або ж ними делеговані особи. Вони спільно відкривають сейф, після чого архієпископ бере мощівник і виносить його до народу. Коли кров розріджується, архієпископ благословляє нею вірних.

Після завершення чуда кров знову згущується, мощівник кладуть у сейф, закривають на обидва замки, і ключі знову повертаються до архієпископа і мера.

Тепер повернемося до Олександра Дюма. Цей письменник не лише спостерігав за цим незвичним явищем, але й був ознайомлений із заходами безпеки довкола нього. Тому він висловив таку думку: «Щодо мене ... то я в це чудо вірю, бо якби навіть хотів припускати, що тут немає жодного чуда, тільки що йдеться лише про якийсь таємничий спосіб використання прихованих сил природи, спосіб, що заповідали з покоління в покоління і зберігали від IV століття між «каноніками святого скарбу», то я був би змушений визнати інше чудо, ще більше, а саме, що було можливим, щоб сотні і тисячі людей так суворо зберігали таємницю, так довго розумілися без жодної зради, без жодної необережності, без жодного докору совісті... Отже, щодо мене, маючи до вибору між чудом і чудом, волю прийняти перше чудо і залишитися при ньому». (цит. за о. Степан Бартиновський «Апологетика». – Львів: Видавництво отців-Василіян, 1991, книга

II, С. 52-53).

Тепер щодо наукових досліджень. З кінця XIX століття Церква дозволила вченим вивчати мощі Святого Януарія, але при умові, що вони не будуть розбивати скляних флаконів, а все інше робити можуть. У 1880 році посудини з кров'ю розглядав доктор Піетро Пунцо, а у 1902 - професор Сперіндео. Вони досліджували кров і відразу після чуда, коли вона була ще живою, і тоді, коли знаходилася у згустках. Обидва дійшли до висновків, що добратися до крові, не розбивши посудин, і добратися до них, не розігнувши обруча, не є можливим. Також обоє переконалися, що чудо не залежить від температури, бо раніше існувала гіпотеза, що начебто всередині флаконів є особлива речовина, яка стає рідкою від тепла з людської руки або від променів сонця. Вчені переконалися: скло є занадто товстим, щоб піддаватися такому впливу. Крім того, коли вони тримали ці флакони, кров не оживала. Не оживала вона і від променів сонця. До того ж, Сперіндео застосував спектральний метод аналізу. Він полягав у тому, що можна визначити, яка речовина є всередині залежно від заломлень променів світла. Для того не потрібно було розбивати посудини. Також спектральний метод показав, що там є гемоглобін, який, як відомо, є складником крові. Тому досліди Пунцо і Сперіндео дали чергову підставу говорити про автентичність чуда. У 1988 році було ще раз проведено спектральний аналіз, і знову було підтверджено наявність гемоглобіну. Правда, багато вчених твердять, що дані спектрального аналізу є недостатніми для остаточних висновків. Конкретніше можна було б говорити тільки тоді, коли Церква дозволила б розбити посудини і взяти на аналіз те, що міститься в них.

У 1992 році троє італійських вчених - Луїджі Герласкеллі, Франко Рамаччіні та Серджіо дела Салла - висловили гіпотезу тиксотропії. Згідно з нею чудо стається внаслідок струшування. Ці троє людей створили відповідний гель темно-червоного кольору, який у спокійних умовах є густим, а під впливом струшування переходить у рідкий стан. На їхню думку, щось подібне є у флаконах замість крові Святого Януарія. Взагалі, якщо переглядати відео, то видно, що ніхто мощівник із флаконами не струшує. Але тиксотропісти стверджують, що все ж коливання мають місце під час виносу мощівника або у момент благословення людей. У цій ситуації доречно навести слова російської журналістки Надії Мойсеєвої, яка також вивчала феномен Святого Януарія: «По-перше, не зрозуміло, чому речовина, синтезована вченими, поводить себе «слухняно», тобто перетворюється в рідину кожного разу, коли нею коливають, тоді як те, що зберігається у катедральному соборі, іноді «капризує» і не змінює свого стану. По-друге, ми не можемо знати, як поведе себе хімічна суміш через сотні років. А кров Святого Януарія виявилася довговічною» (Моисеева Надежда Кровь за Неаполь//Вокруг света. 2008. – №3 (2810). – С. 131).

Існують ще дві різниці: гель, синтезований ученими, постійно червоно-коричневий, а кров Святого Януарія, як уже згадувалося вище, змінює відтінки. Також гель на відміну від крові не змінює об'єму. А як розуміти, що іноді кров «капризує»? Справа в тому, що в окремі роки бувало так, що чудо не ставалося. Про один з таких випадків і писалося колись у нашому часописі (див. «Цього разу не було чуда Святого Януарія»// «Жива Вода». 2017. – №1. – С.12). Це була коротка замітка в рубриці новин. У ній, зокрема, йшлося про те, що не сталося очікуваного чуда 16 грудня 2016 року. І в тій же замітці писалося: «Подібне було 1980 року, коли Італія постраждала від потужного землетрусу; 1973, коли в Неаполі спалахнула епідемія холери; а також 1939, коли спалахнула Друга світова війна; 1940 року, коли Італія вступила у війну; 1943 року, коли країна була

зайнята німцями. Багато хто пов'язує цей факт з нещастями». І як не дивно, вже після виходу №1 «Живої Води» історія отримала продовження, бо в середині січня 2017 року в Центральній Італії стався землетрус. Отож, як бачимо, «дивна відмова» Святого Януарія здійснювати чудо в окремі роки не є випадковою. Це своєрідне попередження мешканцям Італії. І тиксотропією його не поясниш однозначно. Повернемося до самої тиксотропічної гіпотези. Зрозуміло, що з чисто наукової точки зору вона має право на існування. Дивним є інше, а саме висновки, які часами роблять стосовно цього припущення окремі люди. Деколи в інтернеті можна натрапити на статті з анонсами на вірєць «Чудо Святого Януарія виявилось фальшивкою» або «Вчені нарешті розвінчали чудо Святого Януарія»... І як факт, власне, наводиться тиксотропічна гіпотеза. Але чи дає вона підстави для таких висновків? Їх можна було б робити лише в тому випадку, якщо б, як згадувалося вище, було розбито флакони, взято те, що у них є, на аналіз, і цей аналіз потвердив би, що це не є людська кров. А поки так не зроблено, то про тиксотропію можна говорити тільки як про припущення. Для прикладу наведемо одну аналогію. Є загальновідомим, що деякі наркотичні речовини мають обезболюючу дію. То що ж виходить, якщо у когось болів зуб, чи, скажімо, голова або шлунок, а пізніше біль зник, то цей чоловік обов'язково наркоман? Згідно з логікою розвінчувачів чуда Святого Януарія - так. Тому ті, хто говорить, що феномен Святого Януарія є фальшивкою або є розвінчаний, то або мають брак логічного думання, або намагаються ввести людей в оману.

Хочеться нагадати, що стосується Церкви, то вона нікого не зобов'язує вірити у позабіблійні чудеса, як, зрештою, і не забороняє. І ані в Катехизмі Католицької Церкви, ані в Катехизмі УГКЦ «Христос - наша Пасха» читач не знайде вислову на зразок: «Наша віра правдива, тому що тільки в нас три рази в рік оживає кров Святого Януарія, до того ж - за нашим календарем, а більше ні в кого такого немає». Такі слова там відсутні. Тому католик стосовно неаполітанського феномену має право на будь-які дослідження і на прийняття різних гіпотез. Тим самим він має набагато більшу свободу, ніж деякі скептики. Єдине, що потрібно кожному, незалежно від релігійного світогляду, так це у всіх дослідженнях, і передусім - керуватися бажанням пізнати істину.

Ігор БРИНАДК, Кров, яка оживає// "Жива Вода" №9 2018.